

Ծ Ի Ա Ծ Ա Ն

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՅԻՅ.

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱՎԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՅԺՄՈՒ ՎԻՃԱԿԸ.

Ժամանակիս քաղաքական խնդիրներէն մէկն ալ հարաւային Ամերիկային մէջ Մեքսիկոյի հասարակապետութեան խնդիրն է, ու եւրոպայի ամէն լրագիրներն ալ ասոր վրայ կ'սօսին. կար-

ծէ որ նաեւ մեր մեր ընթերցողաց այս բանիս վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը տամք :

Մեքսիկոյի հասարակապետութիւնը՝ Միացեալ Նախանգաց հասարակապետութենէն ետքը՝ Ամերիկայի մեծամեծ ու հարուստ տէրութիւններէն

Մեքսիկոյ.

մէկն է. բայց մէջի կառավարութեան անկարգութեանը պատճառաւ՝ բնակիչները շատ տարիներէ իվեր հանգստութեան երեսը չեն տեսներ : Այս հասարակապետութիւնը երկու խորհրդարանով կ'կառավարուի, որոց մէկն է ծերակոյտ կամ ուէնաթ, միւսը խորհրդարան երեսփոխանաց, եւ գահերէցը չորս տարին մէյմը կ'ընտրուի. բայց այս գահերէցներուն մէկն ալ չէ եղած որ հաստատ մնացած լինի իւր ամուրը չորս տարի. վասն զի ամէնքն ալ իրենց մէկ մէկ ոսոխ կամ թշնամի ունեցեր են որ անմիտ փառամոլութեամբ մը գահերիցութեան աչք տնկելով՝ իրենց կուսակիցներ ժողվեր են միշտ, եւ քաղաքական պատերազմի պատճառ եղեր են :

Մեքսիկոյի երկրին մէջ շատ ժամանակէ իվեր բնակութիւն հաստատած են շատ մը Գաղղիացիք, Սպանիացիք եւ Անգղիացիք, որ եւրոպայի հետ առուտուր ունին. յայտնի բան է որ սոքա տէրութեան անկարգութեանը պատճառաւ մեծամեծ վնասներ կ'ընէին, եւ մինչեւ իրենց կեանքն ալ վտանգի մէջ կ'լինի : Վերջին ժամանակներս 8 Գաղղիացիք սաստիկ վնասուեցան Մեքսիկացոց հարստամարութենէն, ոմանք սպանուեցան, ուրիշները վերաւորուեցան, շատ մարդիկ ալ անիրաւ տեղը բանտ դրուեցան. մինչեւ հիւպատոսներ (քոնսլներն) անգամ ազատ չմնացին Մեքսիկացոց տուած նեղութիւններէն : Նոյն վնասները բաշեցին նաեւ Անգղիացիք եւ Սպանիացիք :

Այս երեք ազգաց տէրութիւնները իրենց հպատակներուն պաշտպանութիւն ընելով՝ անդադար բողոքեցին, եւ անոնց եղած վնասներուն փոխարէն արդար հատուցմունք կ'պահանջէին. Գաղղիան 10 միլիոն ֆրանքէն աւելի կ'պահանջէր, զրեմէն նոյնչափ ալ Անգղիան ու Սպանիան: Բայց անցած ամառ, երբոր Խուարէս անունով մէկը Մարիմոն գահերիցուն տեղը անցաւ, օրէնք մը առաջարկեց որ երեք տէրութեանց տրուելու փողին խնդիրը ուրիշ ատենի ձգուի. միտքը այս էր որ այն փողը իրեն Մարիմոնի դէմ բացած քաղաքական պատերազմին բանեցընէ:

Եւ ահա այս պատճառաւ եւրոպայի երեք տէրութիւնները որոշեցին որ պատերազմ բանան Մեքսիկացւոց դէմ: Հոկտեմբերի 31-ին միաբանեցան իրարու հետ իրենց պահանջմունքներն ընելու, եւ միանգամայն իրենց հպատակներուն կեանքն ու ստացուածքը ապահովելու Մեքսիկացւոց հարստահարութենէն: Խօսք դրին որ Մեքսիկոյի ծոցին մէջի բոլոր նաւահանգիստներն ալ իրենք բռնեն, եւ մաքսերը իրենք ժողվեն՝ թէ՛ իբրեւ իրենց պատերազմական ծախքերուն տեղը: Անգղիան քանի մը պատերազմական նաւեր յուղարկեց, Գաղղիան 8 հազարի չափ ցամաքային զօրք, Սպանիան ալ 6 հազարի չափ: Այն զօրքերը արդէն հասեր են Մեքսիկոյ, եւ Վէրա-Քրուս քաղաքը տեղաւորուեց եւ: Կրսեն թէ Մեքսիկայի ծովեզերեայ քաղաքներէն կբաշուին, երկրին

մէջտեղերը զօրաժողով կրնեն ու եւրոպացւոց դէմ կենալու կ'պատրաստուին:

Այս խնդրոյն մէջ եւրոպացւոց համար աւելի հետաքրքրական մէկ պարագան այս է՝ այժմ որ միտք կայ Մեքսիկացւոց հասարակապետութիւնը սահմանադրական միապետութեան դարձնելու, եւ Մեքսիկոյի Թագաւոր դնելու Աւստրիոյ կայսեր եղբայր՝ Մաքսիմիլիանոս արշիդուքսը: Ոմանք ասկից յոյս մը կ'առնուն թէ ասով գուցէ Աւստրիան կ'զիջանի Վենետիկը ձեռքէ ձգելու՝ իբրեւ իրեն այս նոր պատուոյն կամ օգտին փոխարէն. բայց ասոր վրայ որոշ բան մը ըսելուն ժամանակը կերելի որ դեռ չէ եկած:

Այս տեղ դրուածը Մեքսիկոյ քաղաքին մէկ տեսարանն է:

Մեքսիկոյ (կամ ըստ բուն հնչման՝ Մէխիքօ) քաղաքը 180,000 բնակիչով ամրապարիսպ ու գեղեցիկ քաղաք է. փողոցները լայն, տները բարձր ու մեծաշէն, եկեղեցիներն ու վանքերը հարուստ ու հոյակապ, ուսումնարանները բազմաթիւ ու յառաջադէմ, վաճառականութիւնն ու արհեստները ծաղկած, մանաւանդ ոսկերչութիւնը:

Քորնէսիւս Մեքսիկոյ հասած ատենը՝ այն քաղաքին մէջ մինչեւ մէկ միլիոն ու կէս բնակիչ կայ եղեր. Քորնէս ամառ քաղաքը 1521-ին:

Իսկ Մեքսիկոյի հասարակապետութեան բնակիչն է զրեմէն 8 միլիոն. կէսէն աւելին տեղացի, մնացածը օտարազգի: Երկիրը ընդհանրապէս լեռնոտ ու խիստ բարեբեր:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Լ Ո Ւ Ր Ե Ր.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԱՋԳԻ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՅ ՆՈՐ ԻՐԱՒՈՒՆԲ.

Ըստ Կայսերական օրինաց՝ Ռուսաց եկեղեցականներուն ու նոցա որբերուն եւ այրիներուն տները ազատ են զինուոր առնելու՝ այսինքն զինուորաց բնակութիւն տալու կամ անոր տեղը ստակ վճարելու պարտքէն, թէպէտ եւ այն տրեւորուն մէկ մասը ուրիշ վարձուրի ձեռք տրուած լինի, բաւական է որ մէկ տուն համարուին:

Իսկ մեր Հայոց եկեղեցականներուն ա՛յն տները միայն ազատ էին զինուորներու բնակութիւն կամ անոր տեղը տուրք տալէն՝ որոց մէջ իրենք կ'ընակէին: Այժմ ՎեՀԱՓԱՌ ԿԱՅՍՐԸ բարեհաճեցաւ որ Լուսաւորչական Հայոցս եկեղեցականաց իրաւունքն ալ այս բանիս մէջ հաւասար լինի Ռուսաց եկեղեցականներուն:

ՆՈՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ՄԱՍԵԱՅ ԱՂԱՒՆԻՈՅ ԻԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՈՒԽՍ.

ՄԱՍԵԱՅ ԱՂԱՒՆԻՆ այս տարի առանձին Գրասենեակ մը բացաւ իՊօլիս, ուր կ'գտնուին ոչ միայն մեր Օրագիրը, այլ եւ այն ամենայն գրքերն ու տետրակները որ մեր տպարանէն ելած են իՓարիզ եւ իԹէոդոսիա: — Այսնոր Գրասենեակը Գաղղիոյ եւ Անգղիոյ գրալաճառաց հետ յարաբերութիւն ունենալով՝ կ'առատանայ ո՛ր եւ իցէ գաղղիարէն եւ անգղիարէն գիրք ալ որ ազգայինք փափաքին՝ բերել տայ շուտով եւ սրճափ կարելի է աժան գնով:

Գրասենեակին վերատեսչութիւնը յանձն առած է անշահասէր ազգասիրութեամբ մեծարգոյ ԹԱԴԷՈՍ աղայն ՊԵԿԵԱՆ (ԻԲՆԱՅՈՒՄՆ ԶԱՐԶԱՐ) եւ ուղղակի իրեն հետ պէտք է թղթակցին բաժանորդը Աղաւաւոյս որ իրոլոր Տաճկաստան:

Հրամայեցաք տպագրել. իԹէոդոսիա, ի 27 Փետրուարի 1862. Գարրիէլ Վ. Այվազեան.

ԻՏպարանի Խալիպեան Ուսումնարանի ազգիս Հայոց: